

Lidé měli samozřejmě strach podstupovat riziko, které otevřená kritika režimu znamenala; je však nutné podotknout, že většina Čechů a Slováků nedávala najevo žádnou zvláštní nespokojenost se svým osudem. Hospodářství se tu stejně jako ve většině ostatních východoevropských zemí od počátku 70. let zaměřovalo na to, aby lidem poskytovalo základní spotřební zboží, a v případě Československa i o trochu víc... Život v Československu byl šedivý, životní prostředí se zhoršovalo a mladší lidi dráždila především všudypřítomná státní cenzura. Ale výměnou za to, že se vyhýbali střetům s režimem a neupřímně papouškovali nabubřelé komunistické fráze, se mohli nerušeně věnovat svým soukromým činnostem.

JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*. V Praze: Slovart, 2008, s. 634.

V Československu jako v jediné zemi na světě se v roce 1946 stalo, že bezmála dvě pětiny obyvatel země daly ve svobodných volbách dobrovolně svůj hlas komunistické straně. Navzdory čtyřiceti letům „reálného socialismu“ – a dvaceti letům umrtvující normalizace – něco z této politické kultury stále přetrvávalo. V prvních postkomunistických volbách, jež se konaly v červnu 1990, 14 procent lidí dalo svůj hlas komunistické straně.

JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*. Praha 2008, s. 639.

Všichni jsme se ochotně shodli na tom, že čeho jsme se v listopadu 1989 na náměstích našich měst účastnili, byla revoluce. Měl jsem a mám o tom své pochybnosti: ztrouchnivělá střecha sice spadla právě tehdy vskutku proto, že jsme se konečně dostavili na náměstí v tak hojném počtu, ale spadla by za čas stejně sama – i kdybychom čekali, až nás předběhnou Rumuni. Nebo pro jistotu ještě i Albánci. Plný Václavák třeba už v roce 1985, to by patrně zvonění klíčů a písničky z balkonu nestačily. Ne že bych po něčem takovém toužil, v tom se ostatně my Češi, Moravané a Slezané poměrně vzácně shodneme.

PITHART, Petr, Dost bylo revolucí, Lidové noviny ze dne 17. listopadu 1993. In: PITHART, Petr. *Po devětaosmdesátém: Kdo jsme?: mezi vzpomínkami a reflexí: texty z let 1992-1996*. Bratislava 1998, s. 287.

Obyčejné rodiny vesměs uznávaly, že disidenti mají svou pravdu, nebyly si jen jisty, jestli je to také jejich pravda. Vážily si postojů disidentů a vesměs vnímaly hodnotu tohoto alternativního způsobu myšlení (a života) pro zdraví společenského organismu. Dávno před tím, než akademická sociologie po velké diskusi v sedmdesátých letech dospěla k názoru, že paralelní existence více paradigmat ji nediskredituje ve vědeckém světě, nýbrž že ji naopak obohacuje (...), laická sociální teorie žitého světa věděla, nač jsou na světě podivíni, proroci, výstředníci, a zejména, nač jsou ve společnosti celé velké skupiny lidí, kteří myslí jinak než většina. Kteří, například „žijí v pravdě“. Ale „nemohou být všichni disidenty“ vyplývalo z této moudrosti také a tento závěr spoluudržel tíživou nehybnost uplynulého dvacetiletí. Ten povzdech „Nemůžeme být všichni disidenty...“ nesl v sobě i vertikální rozměr, a to hned s trojí implikací. Jednak v něm bylo uznání mravní převahy disidentských kruhů, pokora obyčejného člověka, že na to nemá. Že není dost statečný, že je příliš chtivý sladkosti konzumu, pěkných věcí a pohodlného života a že věkovitá slabost těla je i jeho pánem, že se bojí o svá mláďata a pracně zbudované hnízdo...

MOŽNÝ, Ivo: Proč tak snadno... Některé rodinné důvody sametové revoluce, třetí vydání, SLON, Praha 2009 (první vydání 1990), s. 48 – 50, upraveno, kráceno.